

um frv. til l. um breyt. á l. nr. 50 5. apríl 1948, um bráðabirgðabreyt. nokkurra laga o. fl.

Frá meiri hl. heilbrigðis- og félagsmálanefndar.

Árið 1935 voru sett lög um verkamannabústaði og þrem árum síðar lög um byggingarsamvinnufélög. Árið 1946 voru þessi lög endurskoðuð, felld saman og gefin út sem lög um opinbera aðstoð við byggingu íbúðarhúsa í kaupstöðum og kauptúnum. Var þá jafnframt bætt í löggjöfina sérstökum kafla um íbúðabyggingar sveitarfélaga.

Í löggjöfinni um verkamannabústaði er svo fyrir mælt, að stofna skuli byggingarsjóð til að bæta úr húsnæðisþörf verkamanna og annarra þeirra íbúa kaupstaða og kauptúna, sem hvorki hafa tekjur né eiga eignir yfir visst mark. Byggingarsjóðurinn skiptist í deildir, eina fyrir hvern kaupstað eða kauptún, þar sem viðurkennd hefur verið þörf fyrir opinbera aðstoð við byggingar verkamannabústaða. Fjár til byggingarsjóðs er aflað með framlögum frá þeim kaupstöðum og kauptúnum, sem verkamannabústaði reisa. Fara þau eftir ákvörðun sveitarstjórnar og miðast við íbúafjölda á hverjum stað, en eru þó háð vissum takmörkunum, sem löggin setja. Ríkið greiðir í byggingarsjóðinn árlega fjárhæð til jafns við framlög kaupstaða og kauptúna. Auk þess leggur ríkissjóður byggingarsjóði verkamanna til sérstakt framlag, sem nemur árlega allt að hálfri milljón króna. Enn fremur getur byggingarsjóðurinn tekið lán til útlánastarfsemi sinnar með ábyrgð ríkisins, en sveitar- eða bæjarfélag, sem hlut á að máli, stendur þá í bakábyrgð fyrir þeim lánum, sem veitt eru byggingarfélagi í kaupstaðnum eða kauptúninu. Lán úr byggingarsjóði mega nema allt að 85—90% af kostnaðarverði húsanna. Vextir eru tveir af hundraði og lánstími 42—75 ár.

Tilgangur byggingarsamvinnufélaga er að reisa með sem hagfelldustum kjörum íbúðarhús fyrir félagsmenn sína til eigin afnota fyrir þá. Byggingarsamvinnufélagi er aflað fjár með frjálsum framlögum hvers félagsmanns í stofnsjóð, er skulu nema minnst einum fimmta hluta af andvirði þess húsnæðis, sem ákveðið verður að félagið komi upp fyrir hann. Enn fremur hafa félögin rétt til að afla fjár með lántöku. Ríkið ábyrgist lán, sem tekin eru í þessu skyni, og mega þau nema allt að 80% af byggingarkostnaði þeirra húsa, er félögin reisa. Byggingarsamvinnufélög veita síðan félagsmönnum lán til að koma upp húsum til eigin afnota fyrir þá.

Í þeim kafla laganna, sem fjallar um íbúðabyggingar sveitarfélaga, er svo fyrir mælt, að sveitarstjórn skuli safna skýrslum um fjölskyldur þær, er búi í heiluspillandi íbúðum, og semja áætlun um, hversu mörgum íbúðum þurfi að koma upp til að bæta úr þörfum þeirra. Skýrslur þessar og áætlanir skal senda ríkisstjórninni. Síðan segir svo um skyldur ríkisins:

„Nú færir sveitarstjórn félagsmálaráðuneytinu sönnur á . . . að nauðsyn sé slíkra íbúðabygginga sem hér um ræðir, og skal þá ríkissjóður lána þeim sveitarfélögum, sem reisa slíkar íbúðir, 75% af byggingarkostnaði hvernar íbúðar, en þar skal ekki lóð meðtalin. Lán þessi skulu vera til 50 ára með 3% ársvöxtum, og greiðast vextir og afborganir með jöfnu árlegu gjaldi. Ríkissjóður leggur enn fremur fram 10% af byggingarkostnaðinum sem vaxtalaust lán til 50 ára. Lán þessi eru afborgunarlausa fyrstu 15 árin, en greiðast síðan með jöfnum árlegum greiðslum á 35 árum. Ef sveitarstjórn ákveður að afskrifa þau 15%, sem sveitarsjóður leggur fram án atbeina ríkissjóðs, er ríkisstjórninni heimilt að gefa eftir vaxtalaus lánið.“

Ekki verður með réttu talið, að hér séu smátt skömmtuð loforð löggjafans, þar sem það eitt, að sveitarstjórn færði félagsmálaráðuneytinu sönnur á, að þörf væri á slíkum íbúðabyggingum af hálfu sveitarfélags, átti að leggja ríkinu þær skyldur á herðar að lána 85 af hundraði af byggingarkostnaði húsanna til 50 ára, hvernig sem fjárhag ríkisins væri háttað, og jafnframt gefið undir fótinn með það að 10% af byggingarkostnaðinum yrði gefinn eftir af ríkinu fyrir fullt og allt. Þrátt fyrir þessar fjárhagslegu skuldbindingar mun reynslan hafa sýnt, að byggingarkostnaður íbúða, sem reistar voru samkvæmt þessum reglum, reyndist sízt minni en sambærilegra íbúða í verkamannabústöðum.

Því miður kom bráðlega í ljós, að örðugra reyndist að framkvæma þessi fyrirheit en löggjafinn mun hafa gert sér grein fyrir, þegar þau voru samþykkt, og er það raunar ekki einsdæmi úr löggjöf frá þeim tíma. Þær inneignir, sem þjóðin átti við lok stríðsins, gengu furðu fljótt til þurrðar. Nær engu af stríðsgróðanum var varið til að styðja byggingar verkamannabústaða, en fé og efni var fest í miklum mæli í öðrum byggingum. En þegar stríðsgróðanum var að mestu leyti ráðstafað, voru sett lagaákvæði um íbúðabyggingar sveitarfélaga, sem fólu í sér þær fjárhagslegu skuldbindingar, sem fyrr er dregið á, án þess að fjárhagsgrundvöllur slíkrar löggjafar væri tryggður. Bankarnir gátu ekki fullnægt eftirspurn eftir lánsfé, og greiðsluhalli varð hjá ríkinu vegna hallarekstrar atvinnuveganna og margháttaðra framkvæmda á vegum ríkisins og ríkisstofnana. Af þessu leiddi, að árið 1948 var lögfest með samkomulagi þriggja flokka svo hljóðandi ákvæði:

„Ákvæði III. kafla laga nr. 44 1946 varðandi fjárframlög og lánveitingar af hálfu ríkissjóðs til sveitarfélaga koma því aðeins til framkvæmda, að sérstök heimild sé veitt til þess í fjárlögum hverju sinni, enda nær skylda sveitarfélaga til íbúðarhúsa bygginga samkvæmt tilvitnuðum kafla laganna ekki framar en tilskilinn styrkur eða lánveiting af hálfu ríkissjóðs kemur til.“

Augljóst er, að lagaákvæði þetta felur ekki í sér bann við því, að íbúðir séu reistar af hálfu sveitarfélaga, en takmarkar aðeins skyldu ríkisins til fjárframlaga í þessu efni við fjárveitingar í fjárlögum hverju sinni.

Þingmönnum er ljóst, að þörf er á opinberri aðstoð við byggingu íbúðarhúsa í kaupstöðum og kauptúnum. Fyrir atbeina núverandi ríkisstjórnar og þeirra flokka, sem hana styðja var $\frac{1}{3}$ hluti af gengishagnaði bankanna samkvæmt lögum nr. 22 1950, um gengisskráningu, launabreytingar, stóreignaskatt, framleiðslugjöld o. fl., lagður fram til byggingarsjóðs verkamannabústaða og til íbúðabygginga sveitarfélaga. Nennur þetta framlag samtals nálega 7 milljónum króna. Og þegar stóreignaskattur innheimtist, sem samkvæmt sömu lögum er einvörðungu lagður á mestu auðkýfinga landsins, munu þessi framlög hækka upp í 9—10 millj. kr. — En svo bar við, að þeir þingmenn, er skipa minni hluta nefndarinnar, og flokkar þeirra, snerust gegn þeirri lagasetningu, þar sem þessi framlög voru tryggð sem lánsfé til nýrra íbúða fyrir efnalitla alþýðumenn í kaupstöðum og kauptúnum.

Með frv. þessu er lagt til, að lagaákvæðið frá 1948, sem takmarkar skyldur ríkissjóðs til fjárframlaga vegna íbúðabygginga sveitarfélaga við fjárveitingu í fjárlögum, falli niður, en í þess stað verði fylgt að nýju ákvæðum laganna frá 1946, án þess að nokkur grein sé gerð fyrir því af flm. frv. eða minni hl. nefndarinnar, hvar taka eigi fé til framkvæmdanna umfram fjárveitingu Alþingis hverju sinni.

Með tilliti til þess, að lagaákvæði það, sem fella á úr gildi samkvæmt þessu frv., nær ekki til verkamannabústaða, ekki til byggingarsamvinnufélaga og kemur ekki í veg fyrir það, að reistar verði íbúðir samkvæmt III. kafla laga um opinbera aðstoð við byggingu íbúðarhúsa í kaupstöðum. og kauptúnum, ef fé er veitt til þess í fjárlögum, — og enn fremur með tilliti til þess, að gjalda ber varhuga við því, að stofnað sé til stórfelldra útgjalda af hálfu ríkisins utan fjárlaga, getur meiri hluti nefndarinnar ekki fallizt á að samþykkja þetta frv., en leggur til, að deildin afgreiði það með svofelldri

RÖKSTUDDRI DAGSKRÁ.

Þar sem 1. liður 1. greinar laga nr. 50 1948, um bráðabirgðabreyting nokkurra laga o. fl., tekur hvorki til verkamannabústaða né byggingarsamvinnufélaga, og þar sem framlög úr ríkissjóði til framkvæmda eiga að fara eftir ákvæðum fjárlaga, telur deildin ekki rétt að lögfesta þetta frumvarp og tekur fyrir næsta mál á dagskrá.

Alþingi, 10. febr. 1951.

Páll Þorsteinsson,
form., frsm.

Kristín L. Sigurðardóttir,
fundaskr.

Helgi Jónasson.